

INFORMATOR DLA OSÓB PRZYSTĘPUJĄCYCH DO EGZAMINU CERTYFIKACYJNEGO NA SPECJALISTĘ PSYCHOTERAPII UZALEŻNIEŃ LUB INSTRUKTORA TERAPII UZALEŻNIEŃ

PARPA we współpracy z członkami Komisji Egzaminacyjnych powołanych przez Dyrektora PARPA przygotowała informator, który pomoże Państwu w przygotowywaniu się do uzyskania certyfikatu specjalisty psychoterapii uzależnień lub instruktora terapii uzależnień.

WARUNKI WSTĘPNE PRZYSTĄPIENIA DO EGZAMINU

- O certyfikat **specjalisty psychoterapii uzależnień** mogą ubiegać się osoby, które ukończyły wszystkie etapy *Programu szkolenia w zakresie specjalisty psychoterapii uzależnień* oraz posiadają tytuł zawodowy lekarza, tytuł zawodowy magistra pielęgniarstwa lub tytuł zawodowy magistra uzyskany po studiach na kierunkach: psychologia, pedagogika, pedagogika specjalna, socjologia, resocjalizacja, nauki o rodzinie, teologia lub filozofia.
- O certyfikat **instruktora terapii uzależnień** mogą ubiegać się osoby, które ukończyły wszystkie etapy *Programu szkolenia w zakresie instruktora terapii uzależnień* oraz posiadają wykształcenie co najmniej średnie.
- Do egzaminu mogą również przystąpić osoby, które przed dniem 1 lipca 2012 r. uczestniczyły w programie szkolenia na podstawie wcześniejszych przepisów.

Podstawa prawna: Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 25 czerwca 2012 r. w sprawie organizacji, kwalifikacji personelu, sposobu funkcjonowania i rodzajów podmiotów leczniczych wykonujących świadczenia stacjonarne i całodobowe oraz ambulatoryjne w sprawowaniu opieki nad uzależnionymi od alkoholu oraz sposobu współdziałania w tym zakresie z instytucjami publicznymi i organizacjami społecznymi - Dz.U. poz. 734.

TERMINY SESJI EGZAMINACYJNYCH W 2018 ROKU

Sesja wiosenna:

1. Termin nadsyłania prac egzaminacyjnych: 30 marca 2018 roku - **przedłużony do 4 kwietnia 2018 roku**
2. Termin posiedzenia Komisji Egzaminacyjnych: 7 maja 2018 roku
3. Termin egzaminu: 4-5-6-7 czerwca 2018 roku

Sesja zimowa:

1. Termin nadsyłania prac egzaminacyjnych: 31 sierpnia 2018 roku
2. Termin posiedzenia Komisji Egzaminacyjnych: 2 października 2018 roku
3. Termin egzaminu: 5-6-7-8 listopada 2018 roku

Uwaga: przy zgłoszeniu przystąpienia do egzaminu liczy się data wpływu dokumentów (a nie data stempla pocztowego). Powyżej podane terminy nadsyłania zgłoszeń o przystąpienie do

egzaminu oznaczają ostatni dzień, w którym dokumenty zgłoszeniowe wraz z pracami powinny zostać zarejestrowane w siedzibie PARPA.

Dokumenty wraz z pracami można składać za pośrednictwem poczty tradycyjnej, kurierskiej lub osobiście w sekretariacie PARPA w godzinach 8:30-16:00, pod adresem:

Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Al. Jerozolimskie 155, 02-326 Warszawa

ZGŁOSZENIE DO EGZAMINU

Zgłoszenie o przystąpieniu do egzaminu obejmuje:

- Wniosek zgłoszeniowy o przystąpieniu do egzaminu (wzór wniosku na stronie PARPA www.parpa.pl w zakładce *Certyfikacja terapeutów – Wzory dokumentów*),
- Dwie prace pisemne w przypadku kandydatów na specjalistów lub jedną pracę pisemną w przypadku kandydatów na instruktorów, w wersji papierowej, w jednym egzemplarzu.,
- Prace/ę egzaminacyjne/ą w wersji elektronicznej, w formacie tekstowym, nagrane/ą na jednej płycie CD lub DVD (w przypadku specjalistów obie prace powinny znajdować się na jednej zbiorczej płycie),
- Oświadczenie kandydata na specjalistę psychoterapii uzależnień lub instruktora terapii uzależnień (wzór oświadczenia na stronie PARPA www.parpa.pl w zakładce *Certyfikacja terapeutów – Wzory dokumentów*). Oświadczenie należy dołączyć do opisu pracy z osobą uzależnioną, przed stroną tytułową pracy egzaminacyjnej.
- Potwierdzone za zgodność z oryginałem kopie dokumentów poświadczających wykształcenie, zmianę nazwiska (jeśli dotyczy), ukończenie poszczególnych etapów *Programu szkolenia* (uwaga: zaświadczenie o ukończeniu superwizji ważne jest od 2013 roku tylko razem z rekomendacją, czyli częścią opisową umiejętności superwizanta), powyższe dokumenty należy przesłać tylko jeśli nie zostały one wcześniej przekazane do PARPA. Poświadczenia za zgodność z oryginałem może dokonać notariusz, pracodawca lub ewentualnie sama osoba zainteresowana poprzez umieszczenie na kopii adnotacji „Poświadczam za zgodność z oryginałem”, daty i wyraźnego podpisu.
- Kandydaci przystępujący do egzaminu nie muszą posiadać ważnego statusu osoby uczestniczącej w programie szkolenia w zakresie specjalisty psychoterapii uzależnień lub instruktora terapii uzależnień.

W przypadku pytań zapraszamy do kontaktu: tel. 22 25 06 338

UWAGA: Każda składana praca egzaminacyjna zostanie poddana analizie komputerowej w oparciu o program antyplagiatowy. Program określi procentowo, jaką część badanej pracy stanowią fragmenty tekstów odnalezione w przeszukiwanych zasobach oraz jaką część badanej pracy stanowią cytaty. Prace ocenione jako plagiat (powyżej 30% zgodności z innymi) nie zostaną dopuszczone do egzaminu. W podobny sposób będą odrzucane prace, w których występują duże fragmenty zapożyczone z innych prac tego samego autora (autoplgiat). Praca powinna spełniać kryteria poprawności językowej.

PRACE EGZAMINACYJNE

Wymagania formalne dla wszystkich kandydatów: maszynopis w formacie A4, marginesy po obu częściach strony 2,5 cm, czcionka Times New Roman (lub podobna) 12 pt, odstęp 1,5, całość jednej pracy maksymalnie do 35 stron.

Terapia osób uzależnionych i współuzależnionych może być prowadzona jedynie w podmiotach leczniczych wykonujących świadczenia stacjonarne i całodobowe oraz ambulatoryjne sprawujących opiekę nad uzależnionymi od alkoholu (Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 25 czerwca 2012 roku) lub w ramach oddziałów terapeutycznych jednostek penitencjarnych.

Zgodnie z Regulaminem Przeprowadzania Egzaminu Certyfikacyjnego każda praca (zarówno dotycząca przypadków pacjentów uzależnionych jak i współuzależnionych) powinna zawierać opis terapii rozpoczętej w okresie nie dłuższym niż 5 lat licząc od daty egzaminu, do którego przystępuje osoba egzaminowana.

Osoby ubiegające się o tytuł specjalisty psychoterapii uzależnień powinny przedstawić dwie prace:

1. Opis przypadku, strategii pracy terapeutycznej i opis przebiegu terapii z osobą uzależnioną w pogłębionym etapie terapii, tj. po ukończeniu podstawowego etapu terapii uzależnienia. Czas terapii powinien obejmować minimalnie 6 miesięcy (minimum 24 sesje indywidualne i/lub grupowe).

Kandydat może, ale nie musi, prowadzić pacjenta na podstawowym etapie terapii. Musi mieć natomiast dokładne rozeznanie w tym, co się działo z pacjentem w trakcie podstawowego etapu terapii i na tej podstawie, po przeprowadzeniu diagnozy problemowej ustalać kierunki własnej pracy z pacjentem.

Pacjent kwalifikowany do terapii pogłębionej winien przynajmniej:

- akceptować swoje uzależnienie jako zaburzenie/chorobę,
- umiejętnie radzić sobie z głodem alkoholowym i mechanizmami uzależnienia, tak by utrzymywać abstynencję,
- posiadać wewnętrzną (opartą na świadomości uzależnienia) motywację do kontynuowania terapii.

Zasadnicze cele terapii pogłębionej obejmują:

- Wzmacnianie i rozwijanie wewnętrznej motywacji do kontynuowania terapii,
- Rozpoczęcie pracy nad problemami intrapsychicznymi i interpersonalnymi, które podtrzymują lub mogą aktywizować nałogowe funkcjonowanie w różnych sferach życia,
- Umiejętne nawiązywanie, rozwijanie i kończenie relacji terapeutycznej rozumianej jako główny czynnik wpływający na efekty terapii.

Terapia na etapie pogłębionym może być prowadzona w formie sesji indywidualnych (terapią nazywamy kontakt z pacjentem nie rzadszy niż 1 raz w tygodniu) lub podczas sesji grupowych, jako praca na tle grupy (konieczne jest wówczas prowadzenie tej grupy przez kandydata). Mogą być też formy mieszane (o ile kandydat prowadził obie te formy) – łącznie minimum 24 sesje.

2. Opis przypadku i strategii pracy terapeutycznej z osobą współuzależnioną, powinien on obejmować minimalnie 6 miesięcy pracy terapeutycznej, minimum 24 sesje indywidualne i/lub grupowe. Praca terapeutyczna powinna być prowadzona i opisana od przyjęcia pacjenta do placówki lub rozpoczęcia jej prowadzenia. Terapia może być prowadzona w formie sesji indywidualnych (nie rzadziej niż 1 raz w tygodniu) i/lub grupowych (grupy wówczas prowadzone są przez kandydata). Opis pracy z pacjentem współuzależnionym nie musi dotyczyć pogłębionej fazy terapii.

Praca egzaminacyjna kandydata na specjalistę psychoterapii uzależnień powinna zawierać:

Część I: Przedstawienie przypadku (do 15 stron)

A. Opis przypadku:

- diagnoza nozologiczna z opisem objawów, w tym współwystępujących zaburzeń psychicznych i zachowania,
- przy opisie osoby współuzależnionej diagnoza syndromu współuzależnienia wg wybranej koncepcji oraz diagnoza nozologiczna, należy również uwzględnić współwystępujące zaburzenia psychiczne,
- opis dotychczasowego leczenia oraz opis stanu zdrowia somatycznego i psychicznego (na podstawie konsultacji lekarskiej, psychiatrycznej i psychologicznej), należy uwzględnić zachowania nałogowe lub zaburzenia odżywiania,
- opis aktualnej motywacji do leczenia (powód zgłoszenia się do placówki),
- kliniczny opis obszarów funkcjonowania pacjenta w następujących sferach:
 - a) rodzina obecna, d) funkcjonowanie społeczne,
 - b) rodzina pierwotna, e) zainteresowania,
 - c) sytuacja bytowa i zawodowa, f) rozwój duchowy itp.

W opisie należy skoncentrować się przede wszystkim na aktualnym funkcjonowaniu pacjenta, uwzględniając wpływ alkoholu (dotyczy osoby uzależnionej), potencjalne zagrożenia dla procesu psychoterapeutycznego oraz ewentualne zasoby pacjenta i źródła wsparcia.

W przypadku osoby współuzależnionej należy skoncentrować się na destrukcji wpływającej z życia z osoba uzależnioną.

- lista problemów pacjenta wynikająca z tego opisu oraz całościowego rozumienia pacjenta,
- opis psychologicznego funkcjonowania pacjenta w różnych obszarach osobowości. Należy przedstawić psychologiczne mechanizmy i schematy będące podłożem wymienionych w liście problemów.
- krótki opis efektów dotychczasowej terapii w etapie podstawowym:
 - czas trwania terapii i sposób jej prowadzenia (ambulatorium, oddział stacjonarny, oddział dzienny i inne),
 - efekty osiągnięte przez pacjenta w zakresie podstawowych tematów będących przedmiotem terapii w etapie podstawowym (np. praca nad głodem alkoholowym, praca nad uznawaniem bezsilności, praca nad uznaniem tożsamości alkoholowej, itp.),
 - wnioski do prowadzenia terapii w etapie pogłębionym.

- B. Ogólny plan terapii, w jakiej pacjent aktualnie, w etapie pogłębionym, uczestniczy w placówce.

Część II: Przedstawienie pracy terapeutycznej (do 20 stron)

- C. Opis strategii pracy terapeutycznej (kierunki i kroki pracy nad problemami):
- ustalenie celów terapeutycznych dla pracy nad wybranymi problemami. Przy pracy z osobą współzależną kandydat *powinien wybrać te problemy, które wynikają ze współzależnienia lub wzmacniają współzależnienie,*
 - ustalenie kolejności pracy nad poszczególnymi problemami,
 - ustalenie fazy terapii, w której miałyby nastąpić prace nad konkretnym problemem (pogłębiona lub po ukończeniu psychoterapii uzależnień – jeśli będzie wskazanie do kontynuowania terapii),
 - wybranie metod pracy do każdego problemu (terapia grupowa, indywidualna, trening, OPT (**nie jest wymagany**) lub inna forma pracy własnej pacjenta),
 - strategię pracy nad wybranymi problemami z opisem kroków w terapii schematów poznawczych, emocjonalnych i behawioralnych leżących u podłoża tych problemów.
- D. Opis pracy terapeutycznej trwającej co najmniej 6 miesięcy (minimum 24 sesje), po zakończonym przez pacjenta podstawowym etapie terapii uzależnienia, wg przedstawionej strategii:
- przebieg prowadzonej (odbytej) terapii z uwzględnieniem zaplanowanej strategii (ewentualnych zmian czy modyfikacji, niepowodzeń),
 - **opis czynności/interwencji jakich dokonywał terapeuta (analiza własnej pracy terapeuty: jakie stosował interwencje, jak rozumiał pacjenta, jak dostosowywał swoje oddziaływania do zmian zachodzących w pacjencie),**
 - opis efektów terapii lub rediagnozę podsumowującą,
 - kierunki dalszej pracy,
 - w przypadku zakończonych procesów terapii opis procesu kończenia terapii oraz opis efektów zakończonej terapii.
- E. Opis relacji terapeutycznej:
- stosunek emocjonalny terapeuty do pacjenta,
 - stosunek pacjenta do terapeuty przejawiający się w specyficznych zachowaniach,
 - rozwój relacji w miarę trwania terapii,
 - charakter relacji terapeutycznej.

Część D i E w oparciu o część C pracy są przede wszystkim przedmiotem obrony, więc powinny być najobszerniejsze i wyczerpujące. Prace opisujące te elementy w sposób szczętkowy lub ich pozbawione mogą być decyzją komisji egzaminacyjnej niedopuszczone do egzaminu.

Osoby ubiegające się o tytuł instruktora terapii uzależnień powinny opracować opis przypadku osoby uzależnionej, jej osobisty plan terapii oraz przebieg terapii w etapie podstawowym. **Czas terapii powinien obejmować minimalnie 12 sesji indywidualnych.**

Praca egzaminacyjna kandydata na instruktora terapii uzależnień powinna zawierać:

A. Opis przypadku:

- diagnozę nozologiczną z opisem objawów,
- opis dotychczasowego leczenia i poziomu aktualnej motywacji do leczenia,
- opis stanu zdrowia somatycznego i psychicznego (na podstawie konsultacji lekarskiej, psychiatrycznej i psychologicznej),
- opis sytuacji życiowej pacjenta w następujących sferach:
 - a) rodzina obecna,
 - b) rodzina pierwotna,
 - c) sytuacja bytowa i zawodowa,
 - d) funkcjonowanie społeczne,
 - e) zainteresowania,
 - f) rozwój duchowy itp.

W opisie należy skoncentrować się przede wszystkim na aktualnym funkcjonowaniu pacjenta uwzględniając wpływ alkoholu, potencjalne zagrożenia dla terapii oraz ewentualne zasoby pacjenta i źródła wsparcia.

B. Ogólny opis planu terapii w jakiej pacjent będzie brał/bierze udział w danej placówce.

C. Osobisty plan terapii:

- lista problemów, która powinna wynikać z analizy opisu przypadku, rozmów dotyczących diagnozy problemowej oraz obserwacji pacjenta,
- wybór problemów do OPT z powyższej listy,
- uzasadnienie powyższego wyboru (z czego wynikał taki wybór, kolejność pracy nad problemami),
- osobisty plan terapii dla 4-5 problemów.

D. Opis realizacji OPT:

- sprawozdanie z realizacji OPT przez pacjenta z uwzględnieniem interwencji terapeuty (reakcji terapeuty na realizowane zadania),
- modyfikacje planu terapii i OPT (jeśli takie wystąpiły),
- opis zmian w funkcjonowaniu pacjenta w czasie realizacji OPT,
- efekty zrealizowania OPT i planu terapii w podstawowym etapie terapii uzależnienia,
- kierunki dalszej pracy.

E. Opis relacji terapeutycznej:

- stosunek emocjonalny terapeuty do pacjenta,
- stosunek pacjenta do terapeuty przejawiający się w specyficznych zachowaniach,
- rozwój relacji w miarę trwania terapii,
- charakter relacji terapeutycznej.

Część D i E w oparciu o część C pracy są przede wszystkim przedmiotem obrony, więc powinny być najobszerniejsze i wyczerpujące. Prace opisujące te elementy w sposób szczątkowy lub ich pozbawione mogą być decyzją komisji egzaminacyjnej niedopuszczone do egzaminu.

PRZEBIEG EGZAMINU

Przystępujący do egzaminu powinni mieć przy sobie dokument tożsamości ze zdjęciem. Egzamin podzielony jest na następujące etapy:

Etap pierwszy - dopuszczenie przesłanej pracy do obrony

Przesłane przez kandydatów do PARPA prace pisemne są przekazywane egzaminatorom, którzy oceniają je i decydują, czy prace spełniają opisane w informatorze kryteria dopuszczenia kandydata do egzaminu. Jeżeli praca budzi wątpliwości egzaminatora zostaje przekazana dodatkowo do oceny dwóm innym egzaminatorom. O dopuszczeniu lub niedopuszczeniu kandydata do egzaminu decydują wszyscy powołani przez Dyrektora PARPA egzaminatorzy na wspólnym posiedzeniu komisji egzaminacyjnych.

W sytuacji niedopuszczenia do egzaminu kandydat jest informowany o tym fakcie pisemnie z podaniem uzasadnienia decyzji. W sytuacji dopuszczenia kandydat otrzymuje pisemne zaproszenie na egzamin zawierające informacje o terminie i miejscu egzaminu.

Egzamin dla osoby zdającej trwa jeden dzień. Zaczyna się pisemnym sprawdzianem wiedzy, którego wyniki są ogłaszane zaraz po sprawdzeniu. Osoby, które nie zdały egzaminu pisemnego nie są dopuszczone do egzaminu ustnego. Osoby, które zdały egzamin pisemny przystępują do egzaminu ustnego - obrony przygotowanej przez siebie prac/y pisemnych/ej.

Etap drugi – egzamin pisemny

Sprawdzian pisemny ma formę testu jednokrotnego wyboru, co oznacza, że wyłącznie jedna z czterech odpowiedzi jest w pełni poprawna.

Na stronie internetowej PARPA www.parpa.pl w zakładce *Certyfikacja terapeutów – Pytania egzaminacyjne* znajduje się pula pytań testowych, z której zostaną wybrane pytania do egzaminu.

Warunkiem przystąpienia do etapu trzeciego jest zaliczenie pisemnej części egzaminu.

Etap trzeci - egzamin ustny

Obrona nadesłanej pracy, polegająca na prezentacji i wyjaśnieniu komisji egzaminacyjnej postępowania diagnostycznego i terapeutycznego wobec opisanego pacjenta z uwzględnieniem programu leczenia obowiązującego w placówce, w której był leczony.

Komisje egzaminacyjne podejmują niezależne decyzje dotyczące przeprowadzonych obron prac certyfikacyjnych, dlatego też w tej sprawie do przewiduje się trybu odwoławczego.

LITERATURA PODSTAWOWA:

I. PSYCHOTERAPIA UZALEŻNIENIA I WSPÓLUZALEŻNIENIA:

1. Beck A. T., Wright F., Newman C., Liese B.: **Terapia poznawcza uzależnień.** Wydawnictwo UJ, Kraków 2007
2. Bętkowska-Korpała B. **Osobowościowe uwarunkowania procesu zdrowienia u osób uzależnionych od alkoholu.** Rozdz. 1,2. Medycyna Praktyczna. Kraków, 2013.
3. Bętkowska-Korpała B. (red.): **Uzależnienia w praktyce klinicznej – zagadnienia diagnostyczne.** Wydawnictwo PARPAMEDIA, Warszawa 2008.
4. Chodkiewicz J.: **Odbić się od dna? Rola jakości życia w przebiegu i efektach terapii osób uzależnionych od alkoholu.** Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego Łódź, 2012 – rozdz. 1, 2, 3
5. Chodkiewicz J., Gąsior K. (red.): **„Wybrane zagadnienia psychologii alkoholizmu”.** Wydawnictwo Diffin, Warszawa 2013
6. Cierpiałkowska, L., Ziarko, M.: **Psychologia uzależnień – alkoholizm.** Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa, 2010.
7. Connors G.J., DiClemente C.C., Marden Velasquez M., Donovan D.M.: **Etapy zmiany w terapii uzależnień. Wybór i planowanie interwencji.** Wyd. UJ, Kraków 2015.
8. Erikson C.K., **Nauka o uzależnieniach. Od neurobiologii do skutecznych metod leczenia.** Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010
9. Gąsior K.: **Funkcjonowanie noo-psychospołeczne i problemy psychiczne Dorosłych Dzieci Alkoholików.** Rozdz. 1,2,3. Difin, Warszawa 2012.
10. Gossop M.: **Nawroty w uzależnieniach.** Wydawnictwo PARPA, Warszawa 1997.
11. Herman J. L.: **Przemoc - uraz psychiczny i powrót do równowagi.** GWP, Gdańsk, 2004
12. **Klasyfikacja zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w ICD-10.** Uniwersyteckie Wydawnictwo Medyczne „Vesalius”, IPIŃ, Kraków – Warszawa - 1997
13. Margasiński A.: **Rodzina alkoholowa z uzależnionym w leczeniu.** Wydawnictwo Impuls 2011, rozdział 5 i 6
14. Mellibruda J.: **Przeciwdziałanie przemocy domowej,** IPZ, Warszawa, 2009
15. Mellibruda J., Sobolewska-Mellibruda Z.: **Integracyjna psychoterapia uzależnień - teoria i praktyka.** IPZ PTP, Warszawa 2006
16. Miller P.M. (red.): **„Terapia uzależnień. Metody oparte na dowodach naukowych”.** Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013
17. Miller W.R.: **Wzmacnianie motywacji do zmiany w terapii nadużywania substancji.** Parpamedia, Warszawa 2009
18. Miller W.R., Munoz R.F.: **Picie kontrolowane.** Wydawnictwo Edukacyjne PARPA, Warszawa 2006
19. Miller W.R., Forcehimes A.A., Zweben A.: **Terapia uzależnień. Podręcznik dla profesjonalistów.** Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014
20. Miller W.R., Rollnick S.: **Dialog motywujący. Jak pomóc ludziom w zmianie.** Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014
21. Poprawa R. (2015). **Skazani na problemy. W poszukiwaniu osobowościowych uwarunkowań angażowania się mężczyzn w picie alkoholu.** Rozdz. 1,2,3,4. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
22. Sobolewska-Mellibruda Z. **„Współuzależnienie - koncepcja i psychoterapia”.** Terapia Uzależnienia i Współuzależnienia nr 4/2008, 5/2008 oraz 6/2008 (do pobrania ze strony www.tuiw.pl)

23. Sobolewska-Mellibruda Z.: „**Psychoterapia Dorosłych Dzieci Alkoholików.**” IPZ, Warszawa 2011
24. **Standardy form pomocy psychologicznej dla różnych grup dorosłych dzieci alkoholików oraz kwalifikacji osób im pomagających.** Oprac. Zespół Ekspertów PARPA ds. Pomagania Osobom z Syndromem DDA, 2008 r., źródło: www.parpa.pl
25. **Uzależnienia: badania podstawowe; Nawroty; Picie kontrolowane.** Alkoholizm i Narkomania, (numer specjalny), 2009, t. 22.
26. **Pomoc rodzinie z problemem uzależnienia, terapia par, problematyka współuzależnienia.** Terapia Uzależnienia i Współuzależnienia, Numer specjalny 2015.: <http://tuiw.pl/index.php/specjalne>

II. PSYCHOPATOLOGIA:

1. Carson R.C., Butcher J.N., Mineka S.: **Psychologia zaburzeń.** GWP, Gdańsk 2003.
2. Cierpiałkowska L.: **Psychopatologia.** Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2007.
3. Seligman M., Walker E. F., Rosenhan D. L.: **Psychopatologia.** Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2006.
4. **Terapia Uzależnienia i Współuzależnienia** Wydanie Specjalne 2007 (najważniejsze artykuły z lat 2002-2006, do pobrania ze strony www.tuiw.pl w formacie PDF lub do otrzymania w PARPA). Pismo będące dwumiesięcznikiem, wydawane przez Fundację „Zdrowie-Trzeźwość” oraz PARPA.

III. ASPEKTY MEDYCZNE:

1. Bieńkowski P., Habrat B., Jarema M., Mierzejewski P., Samochowiec J., Wojnar M., Rybakowski J.: „**Długoterminowa farmakoterapia wspierająca utrzymywanie abstynencji lub zmniejszająca spożycie alkoholu u osób uzależnionych od alkoholu. Zalecenia Sekcji Farmakoterapii Polskiego Towarzystwa Badań nad Uzależnieniami (PTBU) i Sekcji Psychofarmakologii Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego (PTP).**” Farmakoterapia w Psychiatrii i Neurologii, 2013, Nr 3–4, s. 133–139.
2. Habrat B. **Szkody zdrowotne spowodowane alkoholem.** Wyd. Springer PWN, Warszawa 1996.
3. Lis K.: „**Wpływ spożywania alkoholu etylowego na wyniki badań laboratoryjnych.**” W: Alkoholizm i Narkomania, 2009, t. 22 nr 1.
4. Wojnar M. (red.) **Medyczne aspekty uzależnienia od alkoholu.** PARPA, Warszawa 2017.
5. Woronowicz B. **Uzależnienia. Geneza, terapia, powrót do zdrowia.** Media Rodzina. Parpamedia, 2009

LITERATURA ZALECANA:

1. Baumeister R.F., Heatherton T.F., Tice D.M.: **Utrata kontroli. Jak i dlaczego tracimy zdolność samoregulacji.** PARPA, Warszawa 2000
2. Bętkowska-Korpała B., Gąsior K., Maciek-Haściło B., Ryniak J. **Krótkoterminowa terapia par. Proces zdrowienia w uzależnieniu.** PARPA, Warszawa 2016.
3. Bętkowska-Korpała B., Ryniak J.: „**Współuzależnienie jako zaburzenie adaptacji**”. TUW nr 6/2008
4. Cierpiałkowska L., Grzegorzewska I.: **Dzieci alkoholików w perspektywie rozwojowej i klinicznej.** Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2016

5. Chodkiewicz J.: „**Głód alkoholu – konceptualizacja, wybrane modele i metody pomiaru.**” *Alkoholizm i Narkomania*, 2014, 27: 265-272.
6. Chodkiewicz J., Ziółkowski M., Czarnecki D., Gąsior K., Juczyński A., Biedrzycka A., Nowakowska-Domagała K.: „**Głód alkoholu i jego determinanty. Doniesienie wstępne.**” *Polskie Forum Psychologiczne*, 2015, 20(4): 467-483.
7. Corey M. S., Corey G.: **Grupy - metody grupowej pomocy psychologicznej.** IPZ, Warszawa 2002
8. Czabała Cz.: **Czynniki leczące w psychoterapii.** Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa 2006
9. Daley D.C., Moss H., Campbell F.: **Podwójne zaburzenia.** Instytut Psychologii Zdrowia i Trzeźwości PTP, Warszawa 1995.
10. Derwich-Nowak A. **Patologiczny hazard. Poradnik dla osób grających niebezpiecznie, zagrożonych schorzeniem, ich rodzin oraz terapeutów.** Difin, Warszawa 2010.
11. Dąbrowska K.: **Leczenie odwykowe niepełnoletnich.** TUV nr 3/2008
12. Dąbrowska K.: **Odwyk z przymusu.** TUV nr 6/2007
13. Dąbrowska K.: **Zakres tajemnicy zawodowej terapeutów uzależnień.** TUV nr 1,2/2007
14. Dąbrowska K., Łukowska K.: **Zadania i kompetencje gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.** Wydawnictwo Edukacyjne Remedium.
15. Dragan M.: **Problemowe picie alkoholu przez młode kobiety.** Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2016.
16. Feltham C., Horton J.: **Psychoterapia i poradnictwo.** T. 1 i 2. GWP, Sopot 2013.
17. Gelso C., Hayes J.: **Relacja terapeutyczna.** GWP, Gdańsk 2004
18. Goldstein A.P., McGinnis E.: **Skillstreaming. Kształtowanie młodego człowieka, Nowe strategie i perspektywy nauczania zachowań prospołecznych.** Karan, Warszawa 2001
19. Grzesiuk L. (red.): **Psychoterapia. Szkoły, zjawiska, techniki i specyficzne problemy.** PWN, Warszawa 1995
20. Habrat B.: **Typologia alkoholizmu - nowsze badania, doświadczenia europejskie.** W: *Alkohol a Zdrowie – Typologia alkoholizmu.* PARPA, Warszawa 2000
21. Habrat B., Waldman W., Sein Anand J.: „**Postępowanie w alkoholowych zespołach abstynencyjnych.**” *Przegląd Lekarski*, 2012, 69(8): s. 470-476.
22. Iwanicka K., Olajossy M.: „**Koncepcje tzw. głodu alkoholu.**” *Psychiatria Polska*, 2015, 49(2): 295-304.
23. Jabłoński P., Bukowska B., Czabała J. Cz. (red.), **Uzależnienie od narkotyków. Podręcznik dla terapeutów.** Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2012
24. James R., Gilliland B.: **Strategie interwencji kryzysowej.** Wydawnictwo Edukacyjne PARPA, Warszawa 2005
25. Jones C., Shillito-Clarke C., Syme G., Hill D., Casemore R., Murdin L.: **Co wolno, a czego nie wolno terapeutom.** GWP, Gdańsk 2005
26. Kaczmarczyk I.: **Wspólnota Anonimowych Alkoholików w Polsce.** ENETEIA Wydawnictwo Psychologii i Kultury, Warszawa 2008
27. Klingemann J.: **Horyzonty zmiany zachowania nałogowego w Polsce.** Wyd. UW. Warszawa 2010.
28. Kottler J.: **Opór w psychoterapii.** GWP, Gdańsk 2004
29. Leonard K.E., Blane H.T.: **Picie i alkoholizm w świetle teorii psychologicznych.** PARPA, Warszawa 2003.
30. Lindenmeyer J.: **Ile możesz wypić.** GWP, Gdańsk 2007

31. Litwa A., Janowski R.: „**Pomaganie osobom uzależnionym z syndromem DDA**”, TUiW 2008, nr 4.
32. McWhirter J., McWhirter A., McWhirter E. **Zagrożona młodzież. Ujęcie kompleksowe dla pracowników poradni, nauczycieli, psychologów i pracowników socjalnych.** PARPAMEDIA Wydawnictwo Edukacyjne, Warszawa 2008
33. Mellibruda J.: **Siedem ścieżek integracji psychoterapii. Ślady dziecięcych traum i toksycznych relacji jako wyzwanie.** Wydawnictwo Zielone Drzewo, IPZ PTP, Warszawa 2011
34. Michalska K., Jaszczak-Kuźmińska D.: **ABC przeciwdziałania przemocy w rodzinie – diagnoza, interwencja, pomoc.** ETOH, Warszawa 2014
35. Miturska E.: „**Podejście poznawczo-behawioralne w pracy nad głodem substancji psychoaktywnych.**” TUiW, 2016, nr 2.
36. Monti P., Abrams D., Hadden R., Cooney N.: **Trening konstruktywnych zachowań** IPZ, Warszawa 2007
37. **Motywowanie do zmiany**, płyta CD, PARPA 2014
38. O’Farrell T.J., Fals-Stewart W., **Behawioralna terapia par w leczeniu uzależnienia od alkoholu i narkotyków.** Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2008
39. Ogińska-Bulik N.: **Uzależnienie od czynności. Mit czy rzeczywistość?** Difin, Warszawa 2010.
40. Okun B.: **Skuteczna pomoc psychologiczna**, IPZ, Warszawa 2002
41. Prochaska J. O., Norcross J. C.: **Systemy psychoterapeutyczne. Analiza trans-teoretyczna.** Instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa 2006.
42. **Psychiatria**, t.1 -3. (red.): A. Bilikieiwcz, S. Pużyński, J. Rybakowski, J. Wciórka, Wydawnictwo Medyczne Urban&Partner, Wrocław 2003.
43. **Rozwiązywanie Problemów Alkoholowych** www.parpa.pl – **Akty prawne**
44. Scully J. H.: **Psychiatria**, Wydawnictwo Medyczne Urban & Partner, Wrocław 2003
45. Sheridan Ch., Radmacher S.: **Psychologia zdrowia.** IPZ, Warszawa, 1998
46. Tatarsky A., **Redukcja szkód w psychoterapii. Nowe podejście w leczeniu uzależnień od narkotyków i alkoholu.** Krajowe Biuro do spraw Przeciwdziałania Narkomani, Warszawa 2007
47. **Terapia Uzależnienia i Wspóluzależnienia**, pismo będące dwumiesięcznikiem, wydawane przez Fundację „Zdrowie-Trzeźwość”
48. **Uszkodzenie płodu wywołane alkoholem.** Wydawnictwo PARPA, Warszawa, 1998
49. Vinogradov S., Yalom I.: **Psychoterapia grupowa.** IPZ PTP, Warszawa 2007
50. Wegscheider-Cruse S.: **Nowa szansa. Nadzieja dla rodziny alkoholowej.** IPZ, Warszawa 2000
51. **Wieczne dziecko**, płyta CD PARPA 2007
52. Yalom I., Leszcz M.: **Psychoterapia grupowa. Teoria i praktyka.** Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006